

Un llibre trenca el mite dels nans de Ribes i els «humanitza»

Articles de publicacions anglosaxones del segle XIX confirmen la discriminació i rebuig que va patir aquest col·lectiu

La fotografia que apareix a la portada del llibre | ACN

Trencar el mite dels "golluts" de Ribes i "humanitzar-los". Aquest és l'objectiu del llibre d'investigació de dos ripollesos, **Joaquim Roqué i Miquel Sitjar**, que publicaran ben aviat.

Els també coneguts com a **nans de Ribes**, van ser una comunitat de persones que van viure a la comarca i a qui la societat va marginar per la seva baixa estatura i la inflor al coll (golls). "És una història de discriminació, intolerància, vergonya i ocultació", remarca un dels autors, fins al punt que la seva existència va intentar "esborrar-se" i va reduir-la a llegenda. Els autors han recuperat **publicacions científiques del segle XIX**, desconegudes a Catalunya i localitzades en arxius prestigiosos com la Universitat de Harvard.

Des de fa més d'un segle, la història dels "golluts" de Ribes és **més pròpia d'una llegenda que no pas de la realitat**. El llibre precisament vol demostrar que van existir i que van ser víctimes d'una greu **persecució i discriminació**. També dediquen una part important a explicar la història de la zona, des dels seus inicis prehistòrics fins a la industrialització de la comarca el segle XX.

Segons han pogut constatar, el concepte de "nans de Ribes" com a raça de gent d'origen misteriós es remunta a un article de **Miguel Morayta**, diputat de les Corts Espanyoles, l'any 1886 al diari *El Globo*. "Va ser qui va encendre la metxa", remarca un dels autors del llibre, Joaquim Roqué, en declaracions a l'ACN.

Morayta, que ja en aquell moment era una figura il·lustre, havia anat aquell estiu a descansar a la vall de Ribes, que ja era coneguda pels seus **balnearis**. Aquell article detallava el seu aspecte físic, amb golls (una gran inflorescència al coll) en adults, el cretinisme d'alguns i la situació precària en què vivien. Si bé apuntava que hi havia qui atribuïa la inflorescència a l'arsènic de les aigües de muntanya de la zona, no va tenir dubtes en afirmar que formaven part d'una **"raça" amb uns trets distintius diferents a la resta de veïns de la zona**. Com que només s'unien entre sí, afirmava, la seva raça s'havia conservat "pura" i recordava la dels tàrtars pels seus ulls ametllats.

Aquell article va aixecar molta polseguera perquè estava carregat de **denúncia social**. El polític deia que els nans vivien aïllats de la resta, "eren menyspreats pels seus veïns", que en feien sovint "objecte de burla" i "vivien un estat de brutícia sorprenent". També denunciava que "ningú feia res per millorar la seva situació ni els prestava unes condicions de progrés".

Per a un poble com Ribes, amb un incipient turisme d'estiu de salut i repòs, aquell article els perjudicava molt. Es parlava d'aigües amb arsènic, que podien causar inflamació de la gola o potser cretinisme i que en aquella població hi havia una "raça menyspreada i objecte de burla". La reacció local, segons assenyalen ara els autors del llibre, va ser de **"negacionisme"** i es va intentar "esborrar" la seva presència, fins al punt que van remodelar completament l'única font d'aigua de la qual podien veure només els nans per "netejar" qualsevol possible referència a ells.

En els anys següents, es creu que se'ls va **expulsar** i alguns van anar a altres indrets, com la **Garrotxa**. No han trobat proves que fossin assassinats, si bé ha quedat un interrogant obert amb la descoberta, els anys 80, d'esquelets de persones petites en uns terrenys a tocar de l'antic castell de Sant Pere durant unes excavacions. "No es van fer proves però podrien ser cossos de golluts perquè es creu que tampoc es podien enterrar al cementiri amb la resta de veïns". Un fet que no s'ha pogut confirmar.

El ressò internacional i l'efecte crida d'antropòlegs

L'article de Morayta genera un efecte crida d'antropòlegs i intel·lectuals del món anglosaxó que vol veure aquells nans amb els seus propis ulls. A finals del XIX, ja s'havia obert un debat sobre **Darwin i la teoria de les espècies** i hi havia "molta fal·lera" per descobrir món. Aquelles visites van quedar plasmades en estudis i debats científics de la comunitat internacional i el cas de Ribes es va abordar en un congrés internacional de metges a Brussel·les el 1894.

Un fet que va sorprendre molt els autors del llibre, que van veure com, mentre a nivell local no hi havia referències bibliogràfiques dels nans, la seva història estava en biblioteques d'universitats tan reputades com la de **Harvard o Iowa**. "El que em va xocar més va ser que el que deien els articles anglosaxons coincidia amb el que m'havien explicat els meus avis; vaig veure que la llegenda era veritat" i no històries mitificades com si fossin l'"home del sac", afegeix Roqué.

Una altra troballa destacada ha estat una sèrie de **fotografies** d'aquella època dins d'un estudi científic. Concretament, de **David MacRitchie**, un folklorista i antiquari escocès que va visitar diferents pobles del Ripollès i ho va recollir en un article de l'any 1895, incloent una descripció detallada dels nans que va trobar. "Era el primer cop que vèiem fotografies seves, de veritat, i no imatges de llegendes", remarca Roqué, que no va dubtar en incloure-les en el llibre que sortirà ben aviat. Una de les protagonistes apareix a la portada.

El llibre vol dignificar i humanitzar aquella comunitat

Per a Roqué, el llibre que publiquen ara vol **"humanitzar"** aquell col·lectiu perquè **"no eren monstres"** i la història els "ha maltractat". La seva, remarca, és una "història de discriminació, intolerància, vergonya i ocultació", propi de comunitats de zones de muntanya on s'acostumava a amagar "allò que no agradava" .

Per la seva banda, Miquel Sitjà, que també ha participat en la investigació, remarca que han intentar "vincular la història de la comunitat de nans a la història" general perquè fins fa poc només

apareixien en obres d'**esoterisme, misteris i llegenda**. "Calia mirar aquest fenomen des d'un punt de vista històric, demogràfic i social". I és que, segons diu, la marginació que van patir aquells nans era fruit d'una crisi de la societat als Pirineus en aquell moment.

Jornada de fotografia compromesa del Terra Gollut Film Festival. Foto: Gala Espín

Roqué, Sitjà i altres persones de la comarca ja fa anys que treballen en la reparació de la imatge dels nans de Ribes amb la creació del **festival** que duu el seu nom, el **Terra Gollut Film Festival**. Es tracta d'un certamen de cinema i fotoperiodisme compromès sobre temes de conscienciació social i ambiental, drets humans o activisme social.

Creuen que el llibre permetrà avançar en aquesta línia i els seus autors estan "molt expectants" per veure la reacció dels ripollesos quan coneguin la història més de cent anys després. La publicació, que es podrà trobar a diferents llibreries del Ripollès, ha comptat amb el suport de **la Generalitat i la Diputació de Girona** i tenen previst presentar-lo a diferents punts de la comarca. El primer serà a Ribes de Freser en un acte aquest dimecres a la tarda.